Astrae Sibul

Lehekülgi mäluraamatust

Koolis Allika tänava nurgal

1933. aasta sügisel alustasin niisiis õppimist II klassis. Sügise algul viidi meid õppekäikudele Kadriorgu ja Kalasadamasse. Viimane asus tookord elektrijaama lähedal. Kui ma aga ühe niisuguse õppekäigu järel haigestusin, ei lubanud ema mind õppekäigule Hirveparki enam kaasa minna. See park kuulus tollal mingile saksa ühingule ja lihtrahvas sinna parki niisama ei pääsenud. Aga park oli rikas mitmesuguste haruldaste puuliikide poolest, seepärast hankis kool saksa ühingult loa ja meie klass sai parki külastada. Minu vanemad taotlesid samuti luba ning, saanud selle, külastasime parki terve perekonnaga. Mõne aasta pärast ostis linn selle pargi sakslastelt ära ning hiljem oli park kõigile avatud. Enne II maailmasõda oli park väga hästi hooldatud ning kaunis.

1933. aasta lõpul haigestusid õpilased massiliselt tuulerõugetesse, aga 1934. aasta kevadel möllasid koolides leetrid. Haigestunute arv oli nii suur, et oldi sunnitud koole sulgema. Ka XIV algkool suleti mai algul mõneks ajaks, kuid see ei päästnud mind leetritesse haigestumisest. Põdesin väga raskelt. Samuti ei olnud ma jäänud talvel tuulerõugetest puutumata.

1934. aastal toimus koolireform. Senine 3-palline hindamissüsteem muudeti 5-palliseks: väga hea, hea, rahuldav, puudulik ja nõrk. Tunnistusele kirjutati hinded sõnadega, samuti klassitööde (kontrolltööde) ja ka kodutööde alla. Tarvitusele võeti töövihikud, peamiselt matemaatikas. Tunnistusi anti kaks korda aastas, jõuludeks ja kevadeks. Kui aga poolaasta keskel oli mõnel õpilasel mõnes aines ebarahuldav seis, siis anti poolaasta keskel nn. nõrgalehed, milles lapsevanema tähelepanu mainitud asjaolule juhiti. Enne 1934. aasta reformi oli Eestis maksev ühtluskool, kus 6-klassilise algkooli lõpetamise järel võis astuda võistluseksamite sooritamise järel 5-klassilisse gümnaasiumi. Kes gümnaasiumi ei pääsenud või ei tahtnud sinna minna, nende jaoks oli Tallinnas mitmeid kutseõppeasutusi ning täienduskoole, kus kutseoskusi andvate ainete kõrval õpetati ka üldhariduslikke aineid, kuigi vähemas ulatuses kui gümnaasiumis. Kehtis 6-klassiline koolikohustus, koolikohustuslik iga oli 8-ndast 16. eluaastani. 16-aastasena võis soovi korral oma koolitee lõpetada.

Kas tollal ei olnudki vaeseid, kellele laste koolisaatmine üle jõu käis? Oli, muidugi oli. Kuid kui riik oli maksma pannud koolikohustuse, siis võimaldas ta ka selle täitmist. Igas klassis oli nn. hoolekogulapsi. Need õpilased said kooli hoolekogu poolt tasuta õppeabinõud ja riietuse, mis võimaldas neil koolis käia. Ka teetšekkide eest ei pidanud nad maksma. Kes hoolekogu finantseeris, ei oska öelda, lapsena ei osanud ma niisugustesse peensustesse tungida. Tavaliselt korraldas hoolekogu lastevanemate kaasalöömisel heategevusliku eesmärgiga peoõhtuid, kuid muidugi ei piisanud sellest.

1934. aasta reformiga lõhuti senine ühtluskooli süsteem. Pärast nelja algkooliklassi lõpetamist oli sisseastumiseksamite eduka sooritamise järel võimalik astuda 5-klassilisse progümnaasiumi, selle lõpetamise järel aga 3-klassilisse gümnaasiumi. Kes progümnaasiumi ei pääsenud, pidi algkoolis lõpetama kuus klassi. Kuueklassiline koolikohustus säilis, kuid koolikohustuslikku iga alandati kuueteistkümnelt eluaastalt neljateistkümnele. Hiljem avati lastevanemate tugeva protesti tõttu

progümnaasiumide juures kolmeklassilised reaalkoolid, kuhu võeti õpilasi kuueklassilise algkooli lõpetamise järel ja mille lõpetamine omakorda pidi võimaldama pääsu gümnaasiumi. Kas aga sealt saadav haridus oli võrdväärne progümnaasiumist saadud haridusega, on enam kui kahtlane. Progümnaasiumi pääses siiski võimekam osa algkooliõpilastest. Algkooli V ja VI klassis õpetati ka võõrkeelt, XIV algkoolis oli selleks saksa keel. Progümnaasiumides õpetati enamasti inglise keelt I klassist alates viis tundi nädalas. Kuid reaalkoolid olid siiski varuväljapääs vaesematele, lapsed said veel kaks aastat tasuta kooliharidust. Progümnaasiumides ja reaalkoolides oli õppemaks, küll mitte eriti kõrge, ja sellestki vabastati hästi edasi jõudvaid kehvematest peredest õpilasi.

5-palline hindamissüsteem aga põhjustas palju elevust õpilaste hulgas. Tekkis omamoodi võistlus parimate õpilaste vahel, kes püüdsid üksteist üle trumbata saadud “väga heade” arvuga.

III klassis, kus hakkasin õppima 1934. aasta sügisel, asendusid tööõpetuse tunnid käsitöötundidega. Käsitööõpetajaks oli preili Auzin, juba aastates daam. Ta oli kaunis nõudlik; kui ta mõne õpilasega pragas, ajas ta araverelisematel oma kõleda häälega päris hirmu nahka. Õpetaja Auzin alustas oma õpilaste harimist sellega, et tõi igale õpilasele riidetüki. Iga õpilane valmistas endale kena käsitöökoti, milles pidime hoidma oma järgmisi käsilolevaid töid.

Juba II klassis oli mul raskusi matemaatikas, millel olid tagantjärele mõeldes ilmselt psühholoogilised põhjused. Nimelt oskas mu ema ajal, kui ta mind kodus õpetas ja koolist ülesandeid toomas käis, matemaatikaõpetaja pr. Käärikuga teataval määral konflikti minna.

Ühel päeval märkasin alles kooliasju portfelli panemiseks valmis seades, et olin kirjutanud ühe arvude rea taha hoopis vale vastuse. Tahtes asja parandada, hakkasin tindiga kirjutatut närviliselt kummiga maha nühkima. Võrdusmärgi taga “ilutses” nühkimise tulemusena auk. Süda küll pisut kripeldas, kuid lootsin endamisi, et ehk pr. Käärik minu tööd näha ei küsi. Hommikul kooli minnes meenus õnnetu vihik, kuid lootsin heale õnnele.

Matemaatikatunnis istus pr. Käärik õpetajalaua taha ja kõik õpilased pidid tulema pingiridade kaupa, järjekorras seisma ja ükshaaval oma kodutööd ette näitama.

“Noh, Sibul, too oma töö näha!” kamandas pr. Käärik. Tõusin püsti, mitte mingi hinna eest ei tahtnud ma näidata oma auguga vihikut. “Ei näita,” teatasin resoluutselt. Pr. Käärikul jäi imestusest suu lahti, klassi läbis kahin. Arvates, et ta pole õigesti aru saanud, kordas pr. Käärik oma käsklust. Tagajärg oli sama. Nüüd saatis pr. Käärik kellegi tütarlapse pr. Noa järele. Ka pr. Noa korraldusele töö ette näidata vastasin eitavalt. Arvasin täiesti õigesti, et karistus tuleb nagunii, milleks siis veel alla anda. Ei olnud midagi teha, kutsuti koolijuhataja pr. Must, kes alguses noomis, et õpilane peab ikka sõna kuulama ja kõik viimane (parasiitväljend, mida pr. Must väga sageli kasutas), kuid temagi sai sama vastuse. Varsti kuulutas kell tunni lõppu. Kui ma klassist väljusin, nägin koridoris oma isa, kes mul kohe käest kinni võttis ja minuga rahulikult rääkima hakkas. Jutustasin talle oma loo. Isa käskis õpetajate käest ilusti vabandust paluda. Isa kõneles veel õpetajatega ja järgmise tunni alguses palusingi klassi ees õpetajatelt vabandust. Küsimuse peale, miks ma oma tööd ei tahtnud näidata, vastasin, et mul oli töö natuke soditud. Ettenäitamist mult enam ei nõutud, mille üle olin väga õnnelik. Imelikul kombel ei suhtunud õpetajad minusse pärast seda vahejuhtumit sugugi halvemini, pigem vastupidi. Veel imelikum oli aga asjaolu, et ka kodus pääsesin kardetud “saunast”.

III klassis õppides haigestusin I poolaastal difteeriasse. Arstid ei osanud algul õiget diagnoosi panna, kuigi tuntud nina-kõrva-kurguarst võttis mult isegi kurgu- ja ninalimaproovi. Paranemine edenes väga visalt. Ka minu välimus äratas Keskhaiglas õena töötavas ristiemas kahtlusi. Tehti uus limaproov, mis oli seekord positiivne. Pidin nii kaua kodus olema, kuni kurgu- ja ninalimas enam difteeriapisikuid ei leita. Peale minu põdes difteeriat veel teinegi tüdruk minu klassist. Puudusin koolist kokku kauem kui viis nädalat. Kui uuesti kooli läksin, olin kõige enam hädas matemaatika ja käsitööga.

Käsitöös olid lapsed minu haiguse ajal palju uusi pisteid juurde õppinud. Emalt ei olnud mul abi loota, sest käsitöö ei kuulunud tema harrastuste hulka. Prl. Auzin küll näitas ette, kuid millegipärast tegi ta kõle hääl mulle hirmu ja nii läks paljugi õpetusest lihtsalt kõrvust mööda. Kuidagi teiste laste abiga pusisin need nõutud pisted lõpuks miskitmoodi ära teha. Emakeeletundides oli aga kerge. II klassi lõpetades oskasin enam-vähem vigadeta kirjutada, sest õppisin hoolega vajalikke reegleid – mind oli ju I klassi õpilasena õigekirjavigade pärast kodus küllalt naerdud. III klassis käsitleti käänamist, pööramist ja sulghäälikute õigekirjutust. Võib-olla aitasid selleks kaasa muusikaõpingud, kuid kuulsin astmevahelduse momentaanselt ära ja seetõttu lõpetasin oma töö klassis ammu enne teisi. Et mul hakkas pingis tegevusetult istudes igav, tõusin üles ja kõndisin klassis vaikselt ringi.

Lähenesid jõulud ja koolis tehti sellekohaseid ettevalmistusi. Suurde saali ehitati lava, mis paelus lapsi oma salapärasusega. Väikesest saalist toodi tiibklaver suurde saali ning õpetaja Sillar tegi seal õpilastega lauluproove. Ka väikesed pianistid demonstreerisid oma oskusi pr. Sillarile, kes siis pani edukamad kirja kooli jõulupuul esinemiseks. Kahjuks ei lubanud ema minu tervise pärast kartes mul kooli jõulupuust osa võtta. Oma jõulupaki, mis koosnes kommidest, glasuuriga piparkookidest ja õuntest pakituna valgesse ja roosasse siidpaberisse, sain ma järgmisel koolipäeval kätte koos tunnistusega, millel “ilutses” kolm rahuldavat: matemaatika, käsitöö ja joonistamine. Võimlemisest olin olnud vabastatud.

1935. aasta veebruaris levisid koolis punetised. Neid peeti kergeks nakkushaiguseks, seetõttu ei püsinud haigestunud õpilased kuigi kaua kodus. Vaevalt oli palavik langenud ja lööve enam-vähem kadunud, kui uuesti kooli tuldi ja kaaslasi nakatati. Tihtigi juhtus, et hommikul tervena kooli tulnud lapsel koolipäeva keskel lööve välja lõi ja ta keset koolipäeva koju saadeti. Oli aga juhtumeid, kus varajase väljatuleku tõttu uuesti haigestuti ja tüsistused juurde lõid. Esines ka surmajuhtumeid, küll mitte meie koolis, vaid täiskasvanute hulgas, kes üldiselt põdesid punetisi raskemini kui lapsed.

III klassis õppides juhtus ükskord kooliteel midagi, mida võiks klassifitseerida kui katset lapsi seksuaalselt ahistada.

Oli ilus päikesepaisteline märtsikuu päev. Õhus oli juba tunda kevade hõngu ja kevadveed voolasid päikese mõjul nii lustlikult rentslis. Sellistel kenadel päevadel võttis ema sageli õe kaasa ja tuli mulle kooli vastu, et siis koos enne lõunasööki jalutades head isu teha. Nii oli ka tol päeval. Liikusime mööda Tatari tänavat Vabaduse väljaku poole. Et kõnnitee sellel tänaval ei olnud kuigi lai, liiklemine aga küllaltki elav, siis kõndis ema õega pisut tagapool ja mina sammusin ees. Olles just ületanud Sakala tänava, peatas mind keegi tundmatu mees, kes hoidis käes mingit kortsunud paberitükki. Ta ütles mulle: “On vaja üks kiri ära viia, ma maksan head tasu.” Asi tundus mulle veidrana. Oleksin ma üksinda olnud, vastanuksin ma tollele “onule”, et pean kohe koju minema, mulle pole lubatud koolist tulles kuhugi teelt kõrvale minna. Teades aga ema järele tulevat, heitsin vargsi pilgu taha ja nähes, et ema õega on juba üsna lähedale jõudnud, tegin näo, nagu mõtleksin selle meelitava ettepaneku üle järele. Vahepeal oligi ema kohale jõudnud ja küsis kurjalt: “Mis siin on? Mis sa seisad siin?”

Sibul, A. (2000). Lehekülgi mäluraamatust. Allikas Videvik: http://www.videvik.ee/482/482index.html